

Ks. Stanisław WARZESZAK

ONTOLOGICZNO-EGZYSTENCJALNE PODSTAWY ETOSU NOWEGO TESTAMENTU

Treść: 1. Ontologia wyzwolenia w Chrystusie; 2. Egzystencjalne doświadczenie wyzwolenia w Chrystusie; 3. Etos bycia w Chrystusie.

Słowa kluczowe: etyka chrześcijańska, etyka biblijna, ontologia etosu biblijnego, etos Nowego Testamentu.

Keywords: Christian Ethics, Biblical Ethics, Ontology of biblical Ethos, Ethos of the New Testament.

Problem wolności i godności osoby ludzkiej ukazany został w Nowym Testamencie na tle określonego etapu dziejów zbawienia. Nowy eon w dziejach ludzkości, zapoczątkowany przez erą mesjańską i rozszerzony w czasie na cały Kościół, posiada charakter eschatologiczny. Cechą charakterystyczną tego eonu jest działanie Boga, obfitujące w łaskę, które wypełnia człowieka i pozwala mu żyć w relacji do Królestwa Bożego. Era mesjańska, dająca początek nadchodzącemu Królestwu Bożemu (por. Mk 1, 15), przyniosła zbawienie człowiekowi, objawiła mu miłość Bożą oraz moc uświęcającej łaski Ducha Świętego, wprowadzając w ten sposób nowy, eschatologiczny wymiar ludzkich dziejów, których finałem będzie paruzja.¹

Człowiek w epoce Nowego Testamentu, pojętej szerzej jako eon eschatologiczny, będąc w centrum zbawczej miłości Bożej, został wprowadzony na drogę łaski i w nową rzeczywistość istnienia, któremu charakter nadaje działalność Ducha Świętego. Nowa egzystencja człowieka jest egzystencją wyzwoloną, w sferze wyzwolonej wolności, bądź też egzystencją wolności. Egzystencja ta wprowadza również nowy model życia moralnego, który można nazwać moralnością osobową, albowiem jest to moralność oparta na wartościach osobowych, przede wszystkim zaś na wolności i miłości. Wolność jest pierwiastkiem osobowym i wyzwolenie tej wolności prowadzi do podniesienia godności osoby ludzkiej, a zarazem wyznacza personalistyczny charakter ludzkiej moralności.² Na tej podstawie możemy mówić także o ontologicznych i egzystencjalnych ujęciach etosu człowieka Nowego Testamentu. Dzięki takim ujęciom znajdujemy również wzór interpretacji etyki chrześcijańskiej jako etyki wolności i miłości, czyli życia moralnego pozostającego pod wpływem prawa Bożego i prawa Chrystusa.

---

¹ Por. A. JANKOWSKI, "Spiritus consummator czyli ostateczne zadanie Ducha Świętego", w: *Napełnieni Duchem Świętym*, red. B. PRZYBYLSKI, Poznań: W Drodze 1982, 201.

² K. Niederwimmer ujmuje wolność chrześcijańską w jej nowym kontekście egzystencjalnym jako wolność eschatologiczną, zakorzenioną w nowej ontologii chrześcijańskiej. Por. TENZE, *Der Begriff der Freiheit im Neuen Testament*, Berlin 1966, 150-234.

1. Ontologia wyzwolenia w Chrystusie

Zbawienie dokonane przez Chrystusa jest aktem wyzwolenia z różnorodnych form niewoli człowieka i sposobem dowartościowania jego godności. Różnym formom niewoli człowieka odpowiadają wielorakie sposoby wyzwolenia – uwolnienia z niewoli i wprowadzenia w inną, nową rzeczywistość bytu. Treść wyzwolenia w Chrystusie, na którą wskazują autorzy Nowego Testamentu, świadczy poniekąd o rodzaju niewoli i wewnętrznej, dogłębnej przemianie oraz uleczeniu ludzkiej natury. Dla pełniejszego zobrazowania różnych form niewoli i odpowiednich aspektów wyzwolenia należy odnieść poszczególne stany niewoli do odpowiadających im sposobów wyzwalającego działania Chrystusa.

U podstaw wszelkiej niewoli człowieka w teologii biblijnej jest grzech. Jeśli grzech polegał na nieposłuszeństwie wobec woli Boga, na sprzeczniwie względem Jego planów doprowadzenia człowieka i świata do doskonałego zjednoczenia ze sobą, to Chrystus właśnie poprzez doskonały akt posłuszeństwa wobec woli Ojca, przywracając na powrót relację miłości między Bogiem i człowiekiem – przez akt całkowitego podporządkowania się zbawczym planom Boga – zwyciężył grzech i uwolnił ludzkość z jego niewoli. O ile w wyniku grzechu nastąpiło zburzenie harmonii w człowieku (Rz 7, 15-23) i dotknięte zostało skażeniem samo człowieczeństwo w jego istocie, najbardziej wewnętrzne władze człowieka (Rz 1, 21) i jego sposób myślenia (Ef 4, 17)³, o tyle w akcie zbawienia Chrystus przywrócił wewnętrzną harmonię w człowieku i w stworzeniu, dokonał przemiany niemal w samym bycie osoby ludzkiej, podporządkowując całe jej działanie w spełnianiu woli Bożej. Nade wszystko grzech wprowadził stan nieprzyjaźni z Bogiem (Rz 8, 7), ustawił człowieka negatywnie w stosunku do Niego i odebrał mu możliwość spełnienia siebie w Bogu. Chrystus natomiast odnowił przyjaźń z Bogiem, włączył człowieka w relację miłości i stworzył podstawy samorealizacji w odniesieniu do wartości absolutnych. Człowiek jakby "zaprzedał się" w niewolę grzechu i jego skutków, wyzwolił go z tej niewoli dopiero Chrystus w akcie Odkupienia.⁴

Dzieło Odkupienia wiąże się w teologii Nowego Testamentu z aktem "nabycia", "wzięcia w posiadanie", "kupna", "uiszczenia pewnej zapłaty" (1Kor 6, 20; 7, 23; por. 1P 1, 18). Ceną Odkupienia była śmierć Chrystusa: "Jego to ustanowił Bóg narzędziem przebłagania przez wiarę mocą Jego krwi" (Rz 3, 25). Krew Jezusa stała się środkiem i narzędziem przebłagania, bądź też samą "ofiara przebłagalną", dzięki której każdy człowiek staje się własnością Boga (Tt 2, 14; por. Ap 5, 9; 1P 2, 9). Istnieje tu wyraźne nawiązanie do starego przymierza zawartego we krwi i nabycia narodu izraelskiego na wyłączną własność dla Boga (por. Wj 19, 6; Iz 43, 20n; Ml 3, 17). Nowe przymierze zawarte również we krwi, ale już we krwi Chrystusa (Rz 3, 25; por. Hbr 9, 12; 1P 1, 18n) było sposobem nabycia na własność Kościoła (Dz 20, 28) i każdego człowieka zaprzędanego w niewolę grzechu (Tt 2, 14).⁵ Przez krew Chrystusa, która stała się podstawą nowego przymierza (Łk 22, 20; 1Kor 11, 25), każdy człowiek dostępuje usprawiedli-

³ Por. J. STĘPIEŃ, "Nauka św. Pawła o człowieku", AK 66(1963) 175.

⁴ Por. S. LYONNET, "Odkupienie", w: *Słownik teologii biblijnej*, t. K. Romaniuk, Poznań-Warszawa: Pallotinum 1973, 604; R. EGENTER, *Von der Freiheit der Kinder Gottes*, Freiburg: Herder 1941, 94-98.

⁵ Por. S. LYONNET, *art. cyt.*, 600n; H. SCHLIER, *Der Römerbrief*, (Herders Theologischer Kommentar zum Neuen Testament, t. 6), Freiburg-Basel-Wien: Herder 1977, 109-114.

wienia (Rz 5, 9; Ef 1, 7) i pojednania z Bogiem (Rz 5, 11). Bóg odpuszcza człowiekowi wszystkie grzechy w akcie Odkupienia przez Chrystusa w Jego krwi, gdy przez wiarę przyjmuje darmowe usprawiedliwienie (Rz 3, 23-25).⁶

Odkupienie w kontekście niewoli, jaką ściągnął na człowieka grzech, jest aktem "okupu za grzechy". Bóg dokonał zbawienia człowieka przez Chrystusa, który przyszedł "aby służyć i dać swoje życie na okup za wielu" (Mt 20, 28; Mk 10, 45). „Albowiem jeden jest... pośrednik między Bogiem a ludźmi, człowiek, Chrystus Jezus, który wydał siebie na okup za wszystkich” (1Tm 2, 5-6). Nie był to jednak okup dany szatanowi, który wziął człowieka niejako w niewolę, ale był to akt posłuszeństwa i miłości Chrystusa wobec Ojca i ludzkości. Ten akt posłuszeństwa i miłości wiązał się z przelaniem krwi Syna dla zawarcia nowego przymierza, tak jak było ono zawierane w Starym Testamencie przez krew (por. Wj 19, 5; Pwt 7, 6) oraz dla zdobycia człowieka na wyłączną własność Boga (Pwt 14, 2). Św. Paweł może więc w swoich argumentacjach parenetycznych wprost stwierdzić: "za wielką... ceną zostaliście nabyci" (1Kor 6, 20; 7, 23).⁷

W teologii św. Pawła cel Odkupienia, obok wspomnianego nabywania przez Boga na wyłączną własność całej ludzkości (Ef 1, 14), wiąże się przede wszystkim z uwolnieniem od grzechu. Jezus Chrystus "wydał samego siebie za nas, aby odkupić nas od wszelkiej nieprawości i oczyścić sobie lud wybrany na własność" (Tt 2, 14). Wykupienie ludzkości na własność jest równoznaczne z uwolnieniem od grzechu i otoczeniem szczególną opieką. Ludzkość należąca do Boga staje się oczyszczona i uwolniona a zarazem uświęcona i godna własności Boga. "Przez Niego bowiem jesteście w Chrystusie Jezusie, który stał się dla nas mądrością od Boga i sprawidliwością, i uświęceniem, i odkupieniem" (1Kor 1, 30).⁸

Dzieło Chrystusa, dokonane "przez śmierć poniesioną dla odkupienia przestępstw" (Hbr 9, 15), daje ludziom dostęp do dziedzictwa obietnicy zbawienia, doprowadza ich do stanu uświęcenia i wolności (Ga 5, 1).⁹ Każdy, kto przyjmuje chrzest, zostaje zanurzony w śmierci Chrystusa, która unicestwia grzech. Chrzest jest uczestnictwem w tajemnicy paschalnej Chrystusa, w Jego zbawczej śmierci i zmartwychwstaniu: "przez chrzest zanurzający nas w śmierci zostaliśmy razem z Nim pogrzebani po to, abyśmy i my wkroczyli w nowe życie – jak Chrystus powstał z martwych dzięki chwale Ojca" (Rz 6, 4). Dzięki śmierci Chrystusa człowiek umarł dla grzechu i został uwolniony od jego zgubnego wpływu, co więcej, otrzymał prawo do dziedzictwa w Królestwie Bożym. W Chrystusie człowiek umarł dla grzechu i powstał do nowego życia.¹⁰ Przez chrzest człowiek został zjednoczony z Chrystusem w Jego śmierci, która w przypadku Chrystusa była końcem bezgrzesznego życia, a w przypadku ludzi – obumieraniem w

⁶ J. STĘPIEŃ, *Teologia świętego Pawła. Człowiek i Kościół w zbawczym planie Boga*, Warszawa: ATK 1979, 377.

⁷ F. MUSSNER, *Theologie der Freiheit nach Paulus*, (Questiones Disputatae 75), Freiburg-Basel-Wien: Herder 1976, 28n.

⁸ Por. K. ROMANIUK, *Soteriologia św. Pawła*, Warszawa: ATK 1983, 102.

⁹ Por. C. SPICQ, *Théologie morale du Nouveau Testament*, t. 2, (=Etudes bibliques), Paris: Cerf 1965, 623n.

¹⁰ Por. H. SCHLIER, *Der Römerbrief*, dz. cyt., 193n; K. ROMANIUK, *List do Rzymian. Wstęp – przekład z oryginału – komentarz*, (Pismo święte Nowego Testamentu, t. 6, cz. 1), Poznań-Warszawa: Pallottinum 1978, 144n.

nich starego człowieka, końcem grzesznego życia. Ten fakt prowadzi do nowego życia, do uczestnictwa w chwale zmartwychwstania (Rz 6, 5; por. Ga 2, 19; Flp 3, 10). Stary człowiek umiera przez śmierć Chrystusa na krzyżu, zostaje uwolniony od tego, co jest w nim grzeszne; przychodzi nowy człowiek, który żyje nowym życiem i jest nowym istnieniem w Chrystusie (Rz 6, 6n; por. Kol 3, 9n; Ef 4, 22). Nowy człowiek nie żyje już pod prawem grzechu, ale "według Boga, w sprawiedliwości i prawdziwej świętości" (Ef 4, 24), cechuje go nowy sposób istnienia, nowy sposób działania i myślenia, staje się po prostu nowym bytem w Chrystusie.¹¹

Człowiek uwolniony od grzechu i odrodzony przez chrzest do nowego życia przeznaczony jest do zbawienia, do chwały Bożej. Chrystus bowiem, solidaryzując się z ludzkością w jej ziemskiej egzystencji, włącznie ze śmiercią, powołał również solidarnie wszystkich przez zmartwychwstanie do chwały nieba, aby każdy mógł żyć już nie dla siebie, lecz dla Boga (Rz 6, 8-11).¹² Powołanie człowieka do zjednoczenia z Bogiem w Chrystusie i przeznaczenie go do chwały świadczy o jego wzniosłej godności i wolności od ziemskich a także grzesznych sfer ludzkiej egzystencji. Wolności i godności człowieka nadaje szczególne znaczenie fakt, że stały się one w akcie odkupienia, jak i samo dzieło odkupienia, przedmiotem Bożej miłości (Rz 5, 5-10. 19; Flp 2, 6; por. J 3, 16; 14, 31; 17, 23; 1J 3, 16; 4, 9).¹³

Odkupienie człowieka i wyzwolenie z grzechu w teologii Nowego Testamentu wiąże się także z uwolnieniem od niewoli szatana. Został on bowiem zwyciężony przez Chrystusa (J 16, 11; Ap 12, 9n) i pozbawiony swojej mocy, swojej władzy nad człowiekiem (Mt 8, 28n; 12, 22; 17, 18; Łk 13, 16; Dz 16, 18). Wpływ szatana był zawsze zgubny dla człowieka, dążył do opanowania ludzkiej sfery cielesnej, podporządkowując ją "prawu grzechu" (Ef 6, 12; 1P 5, 8). Dopiero Chrystus, okazując swoją potęgę, zniszczył dzieło Złego (Ef 2, 2n): "Syn Boży objawił się po to, aby zniszczyć dzieło diabła" (1J 3, 8b), aby uwolnić od niego świat i człowieka (J 12, 31). Chrystus posiadał przewagę nad szatanem (por. Łk 10, 18), zwyciężył go przez ofiarę swojej krwi (Ap 12, 11) i położył ostateczny kres jego działalności przy końcu świata (Ap 20, 3; 1Kor 15, 24n).¹⁴ "Dzięki krwi Baranka" (Ap 12, 11) została osłabiona potęga szatana, a jego aktualne wysiłki mają charakter walki wroga pokonanego, nie posiadającego już takiej władzy nad wyznawcami Chrystusa (1J 2, 13-14; Kol 1, 13).¹⁵

Ocalenie człowieka od zgubnego działania szatana nie daje jednak pewności przed możliwością powrotu do grzechów i nie zapewnia też całkowitego bezpieczeństwa przed jego wpływami (por. 1Tes 3, 5; 1Kor 7, 5; 2Kor 2, 11). Wolność, jaką człowiek został obdarzony w Chrystusie, jest nade wszystko wolnością od nacisków wywieranych przez grzech, od zniewalającej siły grzechu. Ten stan przywraca człowiekowi utracone możliwości osiągnięcia dobra, jakimi są życie i nieśmiertelność. Człowiek wyzwolony z grzechu znajduje się w stanie łaski i dąży w aktach posłuszeństwa wobec

¹¹ Por. J. GNILKA, *Der Epheserbrief*, (Herders Theologischer Kommentar zum Neuen Testament, t. 10, f. 3), Freiburg-Basel-Wien: Herder 1968, 229-233.

¹² Por K. ROMANIUK, *List do Rzymian*, dz. cyt., 147; H. SCHLIER, *Der Römerbrief*, dz. cyt., 199-201.

¹³ Por. S. LYONNET, "Odkupienie", art. cyt., 602n.

¹⁴ Por. J. KOSNETTER, "Libertà", w: *Enciclopedia della Bibbia*, t. 4, Torino 1970, 680.

¹⁵ Por. C. SPICQ, *Théologie morale du Nouveau Testament*, dz. cyt., 639.

Boga do realizacji zbawczej Jego woli, polegającej na ocaleniu od śmierci i zachowaniu na życie wieczne.¹⁶ Ten fakt rzutuje na charakter wolności, która jest źródłem i podstawą zdobywania właściwych dla człowieka dóbr oraz warunkuje i powoduje dowartościowanie godności osoby ludzkiej.

Owoce dzieła odkupienia jest uświęcenie człowieka. Autorzy Nowego Testamentu potwierdzają fakt, że w stanie grzechu człowiek działał przeciw Bogu i własnemu rozumowi, podporządkowany był w jakimś stopniu złym skłonnościom ciała, "prawu swoich członków", uczuć, pożądliwości i nieczystości (por. Rz 6, 19; 7, 23; 8, 2; 2P 2, 18). Jednym słowem, w życiu człowieka powstał bezład, dysharmonia, gdzie do głosu doszły władze cielesne posiadające wyraźne piętno grzechu i podporządkowały sobie inne władze, narzucając im niewolę grzechu (por. Rz 6, 12-20; 7, 17; Ga 3, 22).¹⁷

Chrystus przyjął stan ludzkiej egzystencji w ciele pozbawionym grzechu, jednak podlegającym jego skutkom i swoim bóstwem uświęcił to ciało wraz z całym człowiekiem. Ludzkość została wprowadzona w inny, wolny od grzechu wymiar ziemskiej egzystencji. "Bóg... dla usunięcia grzechu wydał w tym ciele wyrok potępiający grzech" (Rz 8, 3) i ciało, które było narzędziem grzechu, uświęcił i napełnił Duchem Świętym (8, 2-4). Zwycięstwo Chrystusa nad grzechem w ciele polegało na przejściu w sferze człowieczeństwa ze stanu "cielesnego" do stanu "duchowego" i ten fakt dokonał się również w życiu człowieka poddanego dziełu Odkupienia (8, 9). Ze względu na człowieka Chrystus będąc wolny od grzechu "stał się grzechem", aby w Nim każdy stał się "sprawiedliwością Bożą" (1Kor 5, 21). Chrystus z woli Ojca zjednoczył się z grzeszną ludzkością poddając się śmierci i zgubnym skutkom grzechu, aby w kontekście działania grzesznych mocy okazać zbawczą, największą możliwą miłość i posłuszeństwo. To wszystko dokonało się ze względu na człowieka, dla jego zbawienia, uświęcenia i obdarowania "sprawiedliwością Bożą".¹⁸

Chrystus wezwał wszystkich ludzi do świętości (1Tes 4, 7; 2Tm 1, 9), sam siebie uświęcił i złożył w ofierze, aby innych uświęcić (J 11, 17. 19). Człowiek zanurzony przez chrzest i wiarę Chrystusa zostaje wprowadzony w życie Zmartwychwstałego i w Nim staje się święty (1Kor 1, 2; Flp 1, 1) dzięki mocy Ducha Świętego, który napełnia łaską świętości (1Kor 3, 16n; Ef 2, 22). Rzeczywistość uświęcenia w Duchu Świętym daje człowiekowi pełne uczestnictwo w świętości samego Boga (Ef 2, 21; 1P 2, 9) i pozwala trwać w Jego miłości (Rz 5, 5; 15, 30; Ef 4, 16; 2Tm 1, 7).¹⁹ Uwolnienie człowieka od jego zgubnej "cielesności" i obdarzenie łaską świętości prowadzi do utrwaleńia pozytywnej wolności oraz dowartościowania ludzkiej godności.²⁰

Życie człowieka w niewoli grzechu przedstawiało dramatyczny obraz "istnienia ku śmierci". Grzech bezpośrednio zagroził ludzkiej egzystencji, ograniczył człowieka w

---

¹⁶ Por. *tamże*, 640.

¹⁷ Por. R. SCHNACKENBURG, *Nauka moralna Nowego Testamentu*, tł. F. Dylewski, Warszawa: IW Pax 1983, 247nn.

¹⁸ Por. S. LYONNET, "Odkupienie", *art. cyt.*, 604.

¹⁹ Por. J. DE VAULX, "Święty", w: *Słownik teologii biblijnej, dz. cyt.*, 976.

²⁰ Por. R.S. ZDZIARSTEK, *Chrystianologia św. Pawła*, t. 1: *Aspekt ontyczny*, Kraków: PTT 1989, 169-260.

realizacji daru istnienia, ponieważ "grzech wszedł na świat, a przez grzech śmierć" (Rz 5, 12; por. 5, 14-21; 1Kor 15, 21). Owocem grzechu, który znajduje dla siebie odpowiedni grunt do działania w ludzkiej cielesności, pożądaniu (Rz 7, 5-7), jest śmierć (Jk 1, 15), od której nie jest w stanie człowiek sam siebie wyzwolić, nie chroni go przed nią także Prawo, mające powstrzymać od działań prowadzących ku śmierci (Rz 7, 7-14).²¹ Z niewoli śmierci był w stanie wyzwolić człowieka tylko Chrystus i uczynił to, przyjmując śmiertelne ludzkie ciało, "podobne do ciała grzechu" (Rz 8, 3), podporządkowując się zarazem Prawu, które "wyzaczyło" Mu za grzech karę śmierci (Mt 26, 66; J 19, 7). Chrystus zjednoczył się z całą grzeszną ludzkością, przyjmując na siebie ciężar istnienia obciążonego grzechem oraz karę śmierci za grzechy (Rz 8, 34). Przez swoją śmierć złożył ofiarę przebłagalną (Hbr 9) za grzechy ludzi (1Kor 15, 3; 1P 3, 18), umarł za nich, dla ich dobra, nie zaś by ich zastąpić w śmierci. W ten sposób okazał swoją największą miłość (J 15, 13; 1J 4, 10) i troskę o ocalenie człowieka, jego godności, prowadząc go do pojednania z Bogiem przez swoją śmierć (Rz 5, 10) i dając dostęp do obiecanego dziedzictwa (Hbr 9, 15).²²

Chrystus w akcie zbawienia zwyciężył śmierć i uwolnił człowieka z jej niewoli. Całe Jego życie i działalność, jeszcze zanim zwyciężył ostatecznie śmierć przez krzyż, zmierzająca ku uwolnieniu człowieka z najbardziej groźnych form niewoli, Jego zbawcza działalność polegała na ocaleniu człowieka od niebezpieczeństwa śmierci jako całkowitego unicestwienia, a zarazem wiązała się z darem szczególnej opieki, pokoju i życia. Chrystus objawił się od samego początku jako Zbawiciel (Łk 2, 11), jako ten, który przychodzi od Boga obdarzającego zbawieniem i sam pragnie zbawiać mocą swoich czynów głoszonej Ewangelii, swojego życia i śmierci (Rz 1, 16; 1Tm 2, 4; 4, 10). Zbawienie przyniesione przez Chrystusa uwalnia człowieka z różnych niebezpieczeństw, nade wszystko zaś od gniewu Bożego, jako skutku grzechu (Rz 5, 9).²³ Uwalnia z niewoli ciała, różnych chorób, przywraca życie (Mt 8-9; Łk 7, 1-17; 8, 26-56; J 11), nie tylko fizyczne, ale nade wszystko duchowe (Mt 9, 1-8). Chrystus okazał się ostatecznie zwycięzcą śmierci, zwyciężył ją przez własną śmierć poddając się jej w swoim życiu, stając się w ten sposób "Pierworodnym spośród umarłych" (Kol 1, 18; Ap 1, 5; Rz 6, 9). Zbawiciel zdobył władzę nad śmiercią: "byłem umarły, a oto jestem żyjący na wieki wieków i mam klucze śmierci i Otchłani" (Ap 1, 18), a zarazem przez śmierć pokonał tego, który "dzierżył władzę nad śmiercią, to jest diabła" (Hbr 2, 14).²⁴ On sam został uwolniony przez Boga spod władzy śmierci i jej zniszczenia (Rz 6, 9; Dz 2, 24. 31), odniósł pełne zwycięstwo uwieńczone chwałą "za cierpienia śmierci, iż z łaski Bożej za wszystkich zagnał śmierci" (Hbr 2, 9). „A gdy wszystko wykonał, stał się sprawcą zbawienia wiecznego dla wszystkich, którzy Go słuchają” (5, 9).

²¹ Por. P. GRELOT, "Śmierć", w: *Słownik teologii biblijnej*, dz. cyt., 945.

²² Por. *tamże*, 946.

²³ Bóg w Starym Testamencie jest Bogiem, który zbawia. Syn Boży, który przyjął imię "Jezus", to znaczy "Jahwe zbawia" (Mt 1, 21) otrzymuje tytuł Zbawiciela (Łk 2, 11) zapowiedzianego przez proroków (Łk 1, 71. 77) i Symeona (2, 30). Jemu też Jan Chrzciciel przygotował drogę, aby "wszyscy ludzie ujrzeli zbawienie Boże" (Łk 3,6). Por. C. LESQUIVIT, P. GRELOT, "Zbawienie", w: *Słownik teologii biblijnej*, dz. cyt., 1122; K. ROMANIUK, *Soteriologia św. Pawła*, dz. cyt., 189.

²⁴ P. GRELOT, "Śmierć", *art. cyt.*, 946; H. SCHLIER, "eleutheros", w: *Theological Dictionary of the New Testament*, t. 2, red. G. KITTEL, Michigan 1976⁷, 498.

2. Egzystencjalne doświadczenie wyzwolenia w Chrystusie

Chrystus jednocząc się z człowiekiem, przyjmując jego kondycję istnienia, uwolnił go z niewoli "prawa, grzechu i śmierci" (Rz 8, 2; Hbr 2, 15). Wyzwolenie to odnosiło się przede wszystkim do śmierci wiecznej, do "drugiej śmierci" (Ap 2, 11; 20, 6. 14; 21, 8), ale również i śmierć fizyczna nabrała tu właściwego sensu – jest odtąd umiarem dla Pana (Rz 14, 7-8; Flp 1, 20). Jeżeliby nawet ze śmiercią fizyczną wiązało się cierpienie, śmierć taka posiada wartość ofiary (Flp 2, 17), przez którą Bogu oddaje chwałę i staje się źródłem życia oraz błogosławieństwa: "błogosławieni, którzy w Panu umierają już teraz..., niech odpoczną od swoich mokołów, bo idą wraz z nimi ich czyni" (Ap 14, 13). Śmierć zostanie ostatecznie zwyciężona przy końcu świata, kiedy nastąpi powszechne zmartwychwstanie i wtedy "jako ostatni wróg" (1Kor 15, 26. 54n), który trzymał człowieka w niewoli, zostanie zgładzona na zawsze (Ap 20, 10. 13-14).²⁵

Dzięki solidarności Chrystusa ze śmiercią człowieka, dzięki temu, że Chrystus włączył w swoją śmierć całą ludzkość i w Nim wszyscy pomarli, wszyscy też zostali uwolnieni z niewoli śmierci (1Kor 15, 45; Rz 5, 14; 2Kor 5, 14) i powołani do życia: "umarliście bowiem i wasze życie jest ukryte z Chrystusem w Bogu" (Kol 3, 3). Człowiek uczestnicząc w tajemnicy paschalnej przez Chrztus umiera dla siebie, dla grzechu i wszelkich form własnej niewoli powodującej śmierć (Rz 6, 3-11; Hbr 6, 1; 9, 14), przechodzi ze śmierci do życia (Rz 6, 13; J 5, 24; J 3, 14). Chrystus dobitnie podkreśla swoją zbawczą rolę w Ewangelii św. Jana: "Ja jestem zmartwychwstaniem i życiem. Kto we Mnie wierzy, choćby i umarł, żyć będzie. Każdy, kto żyje i wierzy we Mnie, nie umrze na wieki" (J 11, 25). Zjednoczenie z Chrystusem, wiara w Jego posłannictwo i naukę, daje możliwość ocalenia przed śmiercią, bycia wolnym od grozy śmierci i potępienia (J 8, 51; Ap 2, 11; 20, 14; 21, 8). Wiara w Jezusa Chrystusa oraz wyznawanie Jego imienia (Dz 2, 21; 16, 30n) jest podstawowym warunkiem zbawienia, albowiem On jest jedyną "drogą zbawienia" (Dz 16, 17) i wszyscy dostępują zbawienia przez Jego łaskę (15, 11).²⁶ Jezus Chrystus jest tym, który wyzwala i zbawia – zachowuje przy życiu, jest tym, który czyni człowieka wolnym i pozwala mu istnieć jako byt wolny dla dobra i wartości gwarantujących wieczną i trwałą egzystencję.

Zbawiciel wprowadził nowy porządek istnienia, duchowe prawo życia, które odmieniło stan człowieka i obdarzyło wolnością: "albowiem prawo Ducha, które daje życie w Chrystusie Jezusie wyzwoliło... spod prawa, grzechu i śmierci" (Rz 8, 2). Życie w Chrystusie stanowi dar Boga dla człowieka i owoc Jego miłości. Miłość Boża daje istnienie Synowi i całemu stworzeniu: według św. Pawła ten fakt potwierdził się w momencie powołania Chrystusa ze śmierci do życia, w Jego zmartwychwstaniu (Ef 2, 4-6),²⁷ potwierdził się również w sytuacji powołania człowieka ze śmierci dla grzechu do życia w miłości Bożej. Przez swoją śmierć i zmartwychwstanie Chrystus ujawnił swoją wolność i triumf nad złem, i w tę rzeczywistość śmierci i zmartwychwstania włączył także człowieka obdarzając go podobną wolnością. Śmierć nie jest już niewolą, ale znakiem wewnętrznej wolności człowieka dla Chrystusa, który w miłości swojej ofiaruje czło-

²⁵ Por. J. KOSNETTER, "Libertà", *art. cyt.*, 679; P. GRELOT, "Śmierć", *art. cyt.*, 947.

²⁶ Por. C. LESQUIVIT, P. GRELOT, "Zbawienie", *art. cyt.*, 1122; P. GRELOT, "Śmierć", *art. cyt.*, 948.

²⁷ Św. Jan natomiast przypisuje moc zmartwychwstania samemu Chrystusowi, co wyrażałoby jeszcze bardziej władzę i Jego zwycięstwo nad śmiercią (por. J 10, 17-18).

wiekowi życie Ducha podtrzymującego wszystko w istnieniu.²⁸ W świetle tajemnicy śmierci i zmartwychwstania Chrystusa śmierć człowieka nabiera znaczenia i pełnego sensu. Śmierć Chrystusa była sposobem objawienia Jego miłości do ludzi oraz miłości i zaufania do Ojca; była ostatecznie drogą wyzwolenia człowieka z niewoli grzechu. Człowiek nadając swojej śmierci podobny sens zdobywa prawdziwą wolność. W tym pomaga mu nadal Bóg, który solidaryzuje się z człowiekiem w cierpieniu i śmierci uwalniając go od strachu przed śmiercią na rzecz zaufania Bogu, obdarzającemu wolnością i pełnią życia.²⁹

Uwolnienie od lęku przed śmiercią wiąże się również z wyzwoleniem człowieka do autentycznego życia na ziemi, wolnego od egoizmu i ukierunkowanego na służbę innym. Śmierć Chrystusa była otwarciem się na potrzebę życia i zbawienia człowieka. Wyzwolenie od śmierci poprzez śmierć Chrystusa daje wolność, która potwierdza się w procesie przywrócenia właściwej wartości ludzkiej godności, w służbie dla prawdy, sprawiedliwości i pokoju. Wolność ta wiąże się z odpowiedzialnością za życie swoje i innych, szacunkiem dla życia jako daru, i wreszcie daje możliwość doświadczenia wartości życia oraz śmierci jako nierozłącznych komponentów ludzkiej egzystencji. Wolność w życiu i w śmierci otwiera ludzi na transcendentny wymiar ziemskiej egzystencji znajdującej swoje dopełnienie i dowartościowanie w Chrystusie: "usprawiedliwieni Jego łaską, stali się w nadziei dziedzicami życia wiecznego" (Tt 3, 7).³⁰

Chrystus w akcie odkupienia, pragnąc zniszczyć źródło grzechu, bezpośrednio dotknął samych podstaw istoty osoby ludzkiej, jej aktywności i wolności. Grzech będąc osobowym aktem sprzeciwu wobec Boga, nieposłuszeństwem wobec Jego woli i niewdzięcznością względem miłości Bożej (Rz 5, 19), polegał na nadużyciu wolności, przywłaszczeniu sobie wyłącznego prawa do wolności, która ostatecznie jest darem Boga. Człowiek nie potrafił oddać Bogu z miłością daru wolności, nie potrafił całej swojej wolnej twórczości nastawić ku Bogu. Chrystus tymczasem zdobył się na najwyższy akt posłuszeństwa i miłości do Ojca, na najwyższy akt synowskiej wolności, spełniając go nie inaczej jak w ludzkiej naturze obciążonej grzechem; była to miłość i posłuszeństwo aż do ofiary z życia (Flp 2, 6-8). W ten sposób przemienił On ludzką naturę i jej nastawienie, zorientował ją całkowicie ku Bogu.³¹

Wolność przywrócona człowiekowi w Chrystusie, naprawiona i właściwie ukierunkowana, stała się prawdziwą wolnością bycia, integralnego działania osoby. Stała się wolnością otwartą na działanie łaski, na pełną miłości i wdzięczności odpowiedź Bogu. Wolność w Chrystusie to wolność bez sprzeciwu wobec Boga, której obca jest samo-

²⁸ Por. B. HÄRING, *Frei in Christus. Moraltheologie für die Praxis des christlichen Lebens*, t. 1: *Das Fundament aus Schrift und Tradition*, Freiburg-Basel-Wien: Herder 1979, 151: „Tod und Auferstehung Jesu bedeuten das eine unteilbare Ereignis der höchsten Freiheit und Befreiung. Es verleiht Sinn und Freiheit für das Leben jedes Gläubigen”.

²⁹ Por. J. BLUNCK, *Freiheit (eleutheria)*, w: *Theologisches Begriffslexikon zum Neuen Testament*, red. L. COENEN, E. BEYREUTHER, H. BIETENHARD, t. 1, Wuppertal: Brockhaus 1979, 365.

³⁰ Por. B. HÄRING, *Frei in Christus*, dz. cyt., 152n; G. PIANA, "Libertà", w: *Dizionario enciclopedico di teologia morale*, red. L. ROSSI, A. VALSECCHI, Tusculi 1974, 569n.

³¹ Por. S. LYONNET, "Liberté chrétienne et loi de l'Esprit selon Saint Paul", w: I. DE LA POTTERIE, S. LYONNET, *La vie selon l'Esprit. Condition du chrétien*, (= Unam sanctam 55), Paris: Cerf 1965, 179; B. HÄRING, *Frei in Christus*, dz. cyt., 165n.

wola, nadużycie i przywłaszczenie daru Bożego. Wolność ta pozbawiona jest egoizmu, wewnętrznego rozdarcia i niepokoju, nie podporządkowuje się możliwym wyborom zła, jest jej obca władza grzechu i jego niewola (por. Rz 7, 7-25). Wyzwolenie w Chrystusie do wolności jest odbiciem Jego spontanicznej wolności, w której oddaje siebie samego Ojcu jako dar. Chrystus jest najwyższym spełnieniem wolności w ludzkiej naturze, wolności jako daru złożonego Ojcu z miłości (por. J 17, 21-26). Oddając cześć Ojcu, od którego sam pochodzi i który jest źródłem wszelkiej wolności, staje się przykładem realizacji pełnej wolności – pozostającej zawsze darem Boga. Wdzięczność Chrystusa wobec Ojca za możliwość spełnienia Jego woli potwierdza synowską wolność i zarazem godność, jaką został obdarowany (por. J 17, 4).³²

Spełnienie wolności jako daru Bożego potwierdza również ludzką wolność i godność. Chrystus sam w ludzkiej naturze poprzez akty wolności pełne wdzięczności wobec Ojca obdarza człowieka wolnością nastawioną ku wolnej aktywności, przejawiającą się w akceptacji Bożego daru wolności. Na ile człowiek poddany łasce w aktach wiary przyjmuje rzeczywistość wyzwolenia w Chrystusie, na tyle uczestniczy w Jego synowskiej wolności i dopełnia swoją ludzką wolność. Wiara w zmartwychwstanie Chrystusa pojmowana jako triumf Jego wolności daje możliwość poznania pełnej prawdy o wolności i jej funkcji w dowartościowaniu godności (por. Ef 1, 11-12). Dzieło zbawienia dokonane przez Chrystusa potwierdziło Jego wolność w aktach synowskiej miłości i zarazem doprowadziło do triumfu w Jego pełnym wolności istnieniu, które od początku było darem Ojca i jako właśnie pełne wolności zostało uwieńczone chwałą i miłością (Flp 2, 9).³³

Uczestnictwo w wolności Chrystusa, które jest synowskim oddaniem i wdzięcznością Ojcu niebieskiemu, wprowadza człowieka również w stan usynowienia. Zgodnie z nauką św. Pawła człowiek staje się synem Bożym przez wiarę w Chrystusa (Ga 3, 26; Ef 1, 5), w Jego zbawcze dzieło wyzwolenia przez podejmowanie Jego synowskiej wolności (por. Ga 5, 1; Mt 17, 26). Człowiek jest w stanie wolności, kiedy istnieje jako syn Boży oraz działa w miłości i posłuszeństwie tak, jak Jednorodzony Syn Boga (Hbr 5, 8; 10, 5-10). To jest droga postępu twórczej wolności i trwania w stanie godności właściwej człowiekowi jako synowi Bożemu.³⁴

3. Etos bycia w Chrystusie

Ontologiczne i egzystencjalne aspekty bycia w Chrystusie należy rozumieć w kontekście klasycznego sformułowania zasady metafizycznej: *agere sequitur esse*. Sens tej zasady można interpretować dwojako: w charakterze zarówno indykatywnym jak i imperatywnym. Inaczej mówiąc, zakłada ona, że osobowe działanie człowieka wypływa z jego osobowego bytu, ale także powinno wypływać z osobowego charakteru ludzkiego istnienia. W porządku ontologicznym nowy byt w Chrystusie jest źródłem nowego sposobu bycia, zaś nowa ontologia odkupionego człowieka jest źródłem nowej

³² Por. H. LANGKAMMER, *U podstaw chrystologii Nowego Testamentu*, Wrocław: WWKA 1976, 55-57; B. HÄRING, *Frei in Christus*, dz. cyt., 134.

³³ Por. E. KÄSEMANN, *Der Ruf der Freiheit*, Tübingen: Mohr 1972⁵, 154.

³⁴ B. Häring stwierdza: „In dem Masse, als die Dankbarkeit für diese Freiheit wächst im Blick auf den Tod und die Auferstehung Christi, wird auch die Freiheit wachsen”; *Frei in Christus*, dz. cyt., 135.

egzystencji, nowego sposobu bycia i działania. Ten stan rzeczy, poddany interpretacji imperatywnej, oznacza, że bycie w Chrystusie stanowi jednocześnie miarę dla sposobu bycia w Chrystusie.³⁵ W odniesieniu do tych założeń spróbujemy sformułować kilka wniosków wskazujących na istotę etosu nowotestamentalnego.

1. Nowy wzór życia możliwy jest do osiągnięcia wyłącznie przez zjednoczenie z Chrystusem i naśladowanie Go. Wezwanie Jezusa skierowane do młodzieńca: „Jeśli chcesz być doskonały, idź, sprzedaj, co posiadasz, i rozdaj ubogim, a będziesz miał skarb w niebie. Potem przyjdź i chodź za mną” (Mt 19, 21) – stanowi wyraźne zwrócenie uwagi na fundament wszelkiego prawa, którego pełnia jest w Chrystusie i którego pełnię można osiągnąć tylko w Chrystusie. Osobowe zjednoczenie z Chrystusem stwarza nie tylko ontologiczną zdolność wypełnienia dekalogu, ale także źródło i miarę ludzkiej doskonałości. Naśladowanie Chrystusa nie dotyczy tylko więzi osobowej, bycia z Jezusem, lecz przede wszystkim bycia w Nim do tego stopnia, że prawem stanowiącym życie ucznia jest życie samego Mistrza.³⁶ Ostateczne spełnienie życia człowieka dokonuje się nie inaczej jak poprzez zamieszkiwanie w człowieku łaski Chrystusowej i życia Bożego. W konsekwencji życie moralne chrześcijanina ma być życiem w zjednoczeniu z Chrystusem, a także życiem w braterskiej miłości. Miarę życia chrześcijańskiego stanowią normy Ewangelii, które kierują ku szczególnemu rodzajowi istnienia, tj. obywatela „miasta Boga żyjącego” (Hbr 12, 22).

2. Nowa ontologia człowieka zjednoczonego z Chrystusem stanowi podstawę rozumienia wymagań moralnych zawartych w „Kazaniu na Górze”. Punktem wyjścia w interpretacji tych wymagań jest Chrystus, o którym „dają świadectwo Pisma” (J 5, 39) i który jest „wypełnieniem Prawa” (Rz 10, 4). Chrystus nie tylko potwierdza Prawo Starożytności, ale daje moc do jego wypełnienia.³⁷ Życie moralne chrześcijanina powinno zatem dostosować się do prawa Chrystusa, tj. do życia godnego Ewangelii Chrystusa (Flp 1, 27), godnego Boga (1 Tes 2, 12), godnego powołania Bożego (Ef 4, 1) oraz świętych, oczyszczonych z grzechu i konsekrowanych dla Boga do stanowienia Kościoła jako zgromadzenia świętych (Rz 16, 2; Ef 2, 19). Życie moralne chrześcijanina winno być podporządkowane zjednoczeniu z Chrystusem i szczególnemu „obywatelstwu”, którego normą jest świętość najwyższego stopnia. Pozostawanie w jedności z Chrystusem stanowi podstawowe zadanie chrześcijanina na drodze do pełnej realizacji siebie i swego uczestnictwa w życiu Boga: „Przez Niego bowiem jesteście w Chrystusie Jezusie, który stał się dla nas mądrością od Boga i sprawiedliwością, i uświęceniem, i odkupieniem” (1Kor 1, 30).

3. Moralność chrystocentryczna jest najbardziej charakterystycznym elementem etyki Nowego Testamentu. Towarzyszy temu założenie, że pośrednictwo Chrystusa jest czymś nieodzownym w spotkaniu człowieka z Bogiem i w kształtowaniu ludzkiej, tj. moralnej doskonałości. W Chrystusie i przez Chrystusa zachodzi spotkanie człowieka z Bogiem, jako spotkanie osobowe i sakramentalne. Przez akt Wcielenia dokonano się połączenie natury boskiej i ludzkiej w Chrystusie, co oznacza, że cielesne istnienie człowieka zostało włączone w misterium Boga. Celem życia chrześcijańskiego jest od-

³⁵ Por. M. WOJCIECHOWSKI, *Etyka Biblii*, Kraków: WAM 2009, 17n.

³⁶ Por. K.H. SCHELKLE, *Teologia Nowego Testamentu*, t. 3: *Etos*, Kraków: WAM 1984, 15-22.

³⁷ Por. H. LANGKAMMER, *Etyka Nowego Testamentu*, Wrocław WWKA 1985, 104-112.

tań dążenie do bycia i trwania w misterium Trójjedynego Boga. Przez uwielbienie Chrystusa w Jego ludzkim ciele każdy człowiek jest także powołany do uwielbienia w Chrystusie swej ludzkiej natury, do zjednoczenia z Nim w chwale. W ten sposób sam Chrystus staje się przedmiotem ludzkich pragnień i dążeń, celem ludzkiego życia. Etos Nowego Testamentu polega więc na tym, aby ten Chrystus, z którym ontologicznie człowiek pozostaje związany, a którego ostateczne przyjście ma jeszcze nastąpić, stał się celem ludzkiego życia. Życie moralne i religijne chrześcijanina spełnia się w przestrzeni tego, co już jest, czego jeszcze należy oczekiwać i do czego należy wciąż dążyć.³⁸

4. Etykę Nowego Testamentu charakteryzuje życie moralne oparte na radykalnej zależności od Chrystusa, na świadomości bycia w Nim „nowym stworzeniem” (2Kor 5, 17). Będąc w Chrystusie chrześcijanin staje się jakby „wymieszany” z Chrystusem, konsubstancjalny z Nim, co oznacza, że życie chrześcijańskie ma rozwijać się w Chrystusie, stanowić swoistą symbiozę z Nim (Rz 6,8; Kol 2, 18). To, co dokonuje się ontologicznie, powinno w konsekwencji spełniać się i doskonalić na płaszczyźnie psychologicznej i moralnej: chrześcijanin ma wyzwalać się z grzechu do życia odnowionego w Chrystusie. Chrześcijanin jako „nowy człowiek”, „nowe stworzenie” poddaje swoją autonomię Chrystusowi, który staje się źródłem życia i działania ochrzczonego: „Teraz zaś już nie ja żyję, lecz żyje we mnie Chrystus” (Gal 2, 19-20). Życie moralne chrześcijanina polega na dostosowaniu sposobu myślenia, sądzenia i działania do doskonałego modelu życia, jakie dane zostało w Chrystusie, i na coraz doskonalszym trwaniu w Nim. Chrześcijanin jest wezwany do postępowania zgodnego z obrazem Chrystusa, do najgłębszej asymilacji postaw Syna Bożego, aby „mieć te same uczucia, które były w Chrystusie” (Rz 15, 5; Flp 2, 5).

5. W Chrystusie chrześcijanin ma dostęp do Ojca, w Nim też dostępuje zbawienia i łaski, którą Bóg go obdarza w Duchu Świętym. Trynitarny charakter życia chrześcijańskiego przekłada się także na trynitarny charakter moralności: łaska zstępująca od Boga zakłada moralność wstępującą do Boga. Skoro dzieło zbawienia człowieka posiada znamiona trynitarne, a więc droga Boga do człowieka ma charakter trynitarny, to również relacja człowieka do Boga opiera się na trynitarnym spotkaniu. Najpełniej wyraża się ono w sakramentach, dzięki którym chrześcijanin otrzymuje udział w życiu trynitarnym Boga, a swoich życiem i działaniem oddaje chwałę Ojcu, Synowi i Duchowi Świętemu. Na tej samej drodze naśladuje i pogłębia wspólnotę i przyjaźń z Ojcem, Synem i Duchem Świętym, stając się dzieckiem Boga, przyjacielem Chrystusa i mieszkaniem Ducha Świętego. Wymiar trynitarny życia chrześcijańskiego podkreśla związek miłości osobowej, która jest w Bogu i staje się udziałem chrześcijanina na drodze sakramentalnej. W praktyce trynitarnego życia chrześcijanina postawy moralne polegają na dziękczynieniu, budowaniu wspólnoty ludzkiej, wzajemnym oddaniu w miłości i posłuszeństwie, hojności w czynieniu dobra i przekazywaniu życia (J 17, 1-26).³⁹

Podsumowując należy zauważyć, że „bycie w Chrystusie” i „działanie w Chrystusie” stanowi istotę chrześcijańskiego etosu. Etos ten polega na kształtowaniu życia ludzkiego w zgodności z porządkiem życia, które było w Chrystusie. Chrześcijanin

³⁸ Por. R.S. ZDZIARSTEK, *Chryścianologia św. Pawła*, dz. cyt., 91n.

³⁹ Por. F. GRYGLEWICZ, *Życie chrześcijańskie w ujęciu św. Jana Ewangelisty*, (Attende Lectioni 10), Katowice: Wyd. św. Jacka 1984, 191-199.

będzie kierował się zasadą życia opartego na prawie *mimetyzmu*, czyli naśladowania Chrystusa, upodabniania się do Niego, reprezentacji czy nawet reprodukcji Jego postaw. U podstaw tego prawa pozostanie zawsze ścisła przynależność do Chrystusa, trwanie w Nim i życie w Nim. Im większa przynależność do Chrystusa, tym większa dokonuje się przemiana na jego obraz, a podobieństwo staje się coraz bardziej wyraźne. W tym sensie prawdziwe pozostaje przekonanie wiernych pierwotnego Kościoła, że „chrześcijanin to drugi Chrystus” (*Christianus alter Christus*). Jak niezmiennie podkreślali Ojcowie Kościoła, chrześcijanin powinien stać się w życiu moralnym tym, kim jest przez swej zjednoczenie z Chrystusem. Prawo mimetyzmu chrystologicznego odzwierciedla zarówno ontologiczny związek z Chrystusem jak i moralny stan życia opartego na naśladownictwie Chrystusa. Być chrześcijaninem to żyć i działać tak, jak Chrystus, sądzić analogicznie do Jego sposobu sądzenia, kochać z tą samą hojnością, jak On, postępować z właściwą Jemu łagodnością, cierpliwością i pokorą. Moralnym obowiązkiem chrześcijanina jest wypełniać prawo Chrystusa (Gal 6, 2), które stanowi zasadę życia chrześcijańskiego: „kim się jest i jak się żyje, tak się myśli i kocha”. Krótko mówiąc, życie Jezusa ma „objawiać się w naszych ciałach” (2Kor 4, 10). Porządek ontologiczny i egzystencjalno-moralny należy do wewnętrznej zasady życia chrześcijanina, którą konstituuje w nim sam Chrystus: „dla mnie żyć, to Chrystus” (Flp 1, 21). Ten porządek wyraża św. Tomasz z Akwinu w klasycznie ujętej zasadzie, wedle której życie powinno zawsze odzwierciedlać istotę bycia (*viventibus vivere est esse*). Spełnia się on w moralności chrześcijańskiej, którą postuluje etos Nowego Testamentu, tak na poziomie ortodoksji jak i ortopraksji, w życiu sakramentalnym jak i moralnym.⁴⁰

FONDEMENTS ONTOLOGIQUE ET EXISTENTIEL DE L'ETHOS DU NOUVEAU TESTAMENT

Résumé

L'article présente aspects ontologique et existentiel de la vie chrétienne comme ils sont saisis dans le Nouveau Testament, particulièrement dans l'enseignement des Apôtres St Paul et St Jean. L'auteur cherche à démontrer que l'ethos biblique constitue élément principal de la doctrine chrétienne, tant au niveau spirituel que moral. L'ethos du Nouveau Testament se manifeste dans la vie de l'Église par sa vie sacramentaire à laquelle participent les chrétiens. Il en résulte la christianologie qui correspond au statut ontologique du chrétien immergé dans la vie du Christ. Ainsi la vie chrétienne devient la praxis morale comme manière de vivre la grâce de Dieu et la vocation dans le Christ. L'auteur saisi la question de l'ethos chrétien en tant que orienté vers la rencontre avec Dieu dans la Trinité Sainte, dans le mouvement de l'ascension vers Dieu trinitaire.

⁴⁰ Por. PAPIESKA KOMISJA BIBLIJNA, *Biblia a moralność. Biblijne korzenie postępowania chrześcijańskiego*, Kielce: Verbum 2009, §§ 42-91.